

רשימות

בפרשת השבוע

חיי שרה

פרק כ"ג פסוק ט'

ויתן לי את מערת המכפלה

קשה למה הפסוק אומר "ויתן לי", למה לא כתוב וימכור לי, שהרי רצה לקנות את השדה? וכן בהמשך הפסוק נאמר "בכסף מלא יתננה לי", מדוע לא נאמר ימכרנה לי? עיין ברמב"ן שפירש שאין זה כבוד לעפרון למכור את נחלת אבותיו ולכן אמר בלשון מתנה.

עוד י"ל שאברהם אבינו רצה שהמכר יהיה כמו מתנה הניתנת בלב שלם, לכן אמר "ויתן לי" לשון מתנה, ובאותו רצון שנותנים מתנה, כך גם רוצה שתהיה המכירה של השדה, וכך מבואר בפסוקים לקמן לאחר המכר, בפסוק י"א - "השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה", וגם בפסוק י"ג נאמר - "נתתי כסף השדה קח ממני", ורק כשהתורה מסכמת את הפרשה [בפסוק י"ח] נאמר "לאברהם למקנה", שהיה זה מכר.

עוד י"ל שעפרון לא רצה שזה יהיה מכר רגיל, שאפשר לעשות אחרי הקנין בו כל מה שרוצים, אלא היה מוכן למכור לו את השדה הזה רק לצורך אחוזת קבר, ולא לצרכים אחרים כמו שכתוב בפסוק י"א "נתתיה לך קבור מתך", וכן בפסוק כ' נאמר "ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם לאחוזת קבר", וכמו שביקש אברהם אבינו בתחילה [פסוק ד'] "תנו לי אחזת קבר", והרי זה כמכר על תנאי, ולכן לא אמר בלשון ימכרנה לי, אלא אמר בלשון מתנה, שהרבה פעמים אדם נותן דבר במתנה עם תנאי מסוים במקום התמורה הכספית, מה שאין כן במכר.

שידוך ליצחק אבינו

אברהם אבינו לא רוצה שיצחק ילך לחפש שידוך בחוצה לארץ כיון שיצחק עולה תמימה ורוצה שישאר בארץ, כי אם יצחק ימצא את זיווגו שם, אולי לא תלך האשה אחריו לארץ כנען ותרצה להשאר בבית אביה, ואז הוא יצטרך להשאר שם, וה' מצוה את אברהם [י"ב א'] ללכת אל הארץ אשר אראך, ואעשך לגוי גדול, ומבטיחו [י"ב ב, ז'] לזרעך אתן את הארץ הזאת, ולכן מצווה את עבדו אליעזר לחפש אשה לבנו ליצחק ולהביאה לארץ, ומשביעו לכתחילה לקחת אשה מארצי ומולדתי [ד'] וכונתו למשפחתו [ל"ח], שידוע ומכיר שיש להם מידות טובות, ולא מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרב, כיון שכנען הוא עבד זרור, ואין ארור מדבק בברוך [פירוש הג' ברמב"ן] שכך אמר נח, ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו, אך אם לא יהיה ברירה ולא תרצה לבוא לארץ כנען, שיקח גם מבנות כנעני שהם מבנות ענר אשכול וממרא [כ"ד ח], שאברהם אבינו גר איתם וידע שיש להם מידות טובות, ומצינו בחז"ל שממרא יעץ לאברהם אבינו עצה על המילה [כמובא ברש"י בד"ה באלוני ממרא], אך אליעזר בבקשתו מבתואל ולבן שיסכימו שרביקה תבוא איתו, אמר, ואם לא, אפנה על ימין או על שמאל, שאקח אשה משם, והם מבנות

ישמעאל או מבנות לוט, כי לכתחילה עדיף מהמשפחה, שהמידות הטובות של משפחתו עדיין מושרשות בהם, אפילו שגדלו בסביבה לא טובה כמו סדום, וגם ישמעאל שבתבעו הוא פרא אדם, לפני שחזר בתשובה, מאשר בנות הארץ הזאת שהם לא ממשפחתו, ואפילו שאליעזר עצמו רוצה ביצחק לבת שלו, שטען שהוא לא יותר גרוע מבנות ענר אשכול וממרא, ואברהם מכיר את מידותיו, וכן עזרתו במלחמת המלכים, אומר לו אברהם אתה גרוע מהם, כי אתה עבד ולכן נקרא ארור, ואין ארור מדבק בברוך, ודע שחז"ל אמרו שאליעזר ששימש את הצדיק נקרא ברוך, שכן מובא במדרש רבה [סדר מצורע פרשה י"ז ה'] "אמר רבי יוסי בן דוסא, אליעזר הוא כנען, ועל ידי ששימש אותו צדיק [אברהם] יצא מכלל ארור ובא לכלל ברוך, [ודבר זה הוא שהכניסו לכלל ברוך ולא התורה שלמד ולימד, כמובא בגמרא ביומא (כב:)] על אליעזר שהיה זקן ויושב בישיבה, המושל בכל אשר לו, שמושל בתורת רבו ושהיה דולה ומשקה מתורת של רבו לאחרים, כי י"ל שעל ידי שימוש הצדיק למד וסיגל לעצמו מידות טובים, וכן מצינו אצל יהושע בן נון שנקרא משרת משה, כיון ששימש את משה רבינו, מכאן אמרו "גדול שימושה יותר מלימודה" (מדרש לקח טוב) הדא הוא דכתיב [בראשית ט' כ"ה] "ויאמר ארור כנען", וכתיב [בראשית כ"ד ל"א] "ויאמר בא ברוך ה'", ובהמשך המדרש שם נאמר "ומה אליעזר יצא מכלל ארור לכלל ברוך על ידי ששימש אותו צדיק, אחינו ישראל שנהגין כבוד עם גדוליהם על אחת כמה וכמה?"

י"ל שאף על פי כן אמר אברהם אבינו לאליעזר אתה עבד ולכן נקרא ארור, ואין ארור מדבק בברוך, כיון שהיה עניו ולא החשיב את עצמו לצדיק, וממילא שימושו של אליעזר לא יעזור לו לצאת מכלל ארור.

פרק כ"ד פסוק י"ד

ואמרה שתה וגם גמליך אשקה

לכאורה יכול אליעזר להתפלל ישירות על מעשה חסד של האשה שהוא מחפש לבן אדוניו, ללא ההוספה של "ואמרה שתה וגם גמליך אשקה", אלא מיד שהיא תשקה אותו, אלא י"ל שתוספת של האמירה זו באה לרמוז לנו וללמדנו שגם אם היא בסוף רק תאמר זאת לבד ללא המעשה כגון מחמת אונס, בכל זאת מראה הדבר על אשת חסד ורצון לעשיית טוב, אפילו אם בסוף לא יצא הדבר.

עוד י"ל שבאמירה זו רואים שהיא אשת חסד, כיון שלא מתחשבת רק בבקשתו "הטי נא כדך ואשתה", אלא חושבת הלאה, גם על הסובבים אותו, אולי עוד מישהו צריך לשתות, ואפילו אם אלו רק גמליו.

ולבסוף כשהדברים אכן קרו, רואים אנו בפסוקים [יח, יט] שלא אמרה לו מיד "וגם גמליך אשקה", כמו שהוא התפלל, אלא רק לאחר שהוא גמר לשתות אמרה לו "גם לגמליך אשאב", ושאבה לגמלים, והסיבה היא כי בני אדם חשובים הם מהבהמות, כי אולי צמאים הם מאוד, וצריך לתת להם קודם לגמור לשתות ואפילו לא לדבר על צורך הבהמות, ורק אחרי שגמר לשתות אז אמרה זאת.

הנהגה זו מובאת להלכה בספר חסידים [סימן תקל"א] וז"ל "לענין צמאון אדם ובהמה, יתנו לאדם תחילה ואחר כך לבהמה דכתיב [בראשית כד מו] "ותאמר שתה וגם גמליך אשקה, ואשת וגם הגמלים השקתה" ... אבל באכילה הבהמה קודמת דכתיב [כד לב] "יתן תבן ומספוא לגמלים" ואחר כך [כד לג] "ויושם לפניו לאכול". [י"ל כיון שצימאון למים מסוכן יותר לאדם מאשר רעב לאוכל].

מתוך הספר רשימות בפרשת השבוע לרב הופנר

הערות והארות על הכתוב כאן יתקבלו ברצון במייל שכתובתו

haseforim@gmail.com